

पिसाब मल प्रविधि

कुनै पनि जनावरको पिसाबलाई मलको रूपमा प्रयोग गरिन्छ भने त्यसलाई पिसाब मल भनिन्छ । पिसाब मलमा नाईट्रोजन प्रशस्त मात्रामा पाईन्छ । नाईट्रोजन बाली विरुवालाई सबैभन्दा बढी चाहिने तत्व मध्येमा पर्दछ । गोबरमा भन्दा गाईवस्तुको मुत्रमा नाईट्रोजन, फोस्फोरस तथा पोटास जस्ता विरुवालाई अत्यावश्यक तत्व बढी पाईन्छ । अनुसन्धानको नतिजा अनुसार गाईभैसीलाई दाना वा घाँसबाट खुवाईएको १००% नाईट्रोजन मध्ये जम्मा २०% उसको शरिर बनाउन प्रयोगमा आउँछ भने बाँकी ८०% गोबर र पिसाबको रूपमा फर्कन्छ ।

- यो ८०% मध्ये पनि ५२% गँहुत मार्फत फर्कन्छ भने २८ % गोबरबाट ।
- यसै गरी ६१-८६ % फोस्फोरस र ८२-९२ % पोटास गोबर र गँहुत मार्फत बाहिर निस्कन्छ ।
- यसको साथ साथै विरुवालाई आवश्यक सूक्ष्म तथा सहायक खाद्यतत्व पनि गोबर र मुत्रबाट बाहिर फर्कन्छ ।
- एउटा गाई वा भैसीले २४ घण्टामा कम्तिमा ६ लिटर गँहुत दिन्छ । एउटा किसानले गोठमा २ वटा मात्रै ठुला पशुपाले मात्रै पनि वर्षमा ४,३८० लिटर पिसाब प्राप्त हुन्छ । यसबाट प्राप्त हुने नाईट्रोजन ६५ किलो हुन आउँछ जुन १३६ किलो युरिया बराबर हो । यो मात्रा युरिया किन्दा करिब रु ३,४०० खर्च हुन आउँछ ।

पशुमुत्र विरुवामा छर्दा विरुवालाई आवश्यक खाद्यतत्व मुख्यतया नाईट्रोजन छिट्टै उपलब्ध गराउँछन । यस बाहेक यसमा भएको विभिन्न तत्वहरूले लाहि लगायत विभिन्न किराहरू मर्दछ भने अन्य किराहरूलाई भगाउँछ । यसको गन्धले गर्दा विरुवाका पात डाँठ तथा अन्य भाग किराहरूको लागि अरुचिकर बनाउँछ भने यसमा भएका विभिन्न तत्वले बोटलाई मजबुत र रोगसँग लड्न सक्ने बनाउँछ । यसको बहुउपयोगी गुण भएको गँहुतको महत्व सबैले नबुझ्दा त्यसै खेर गईरहेको छ ।

पिसाब मलको प्रभाव:

- पिसाब मलको निरन्तर प्रयोग पश्चात माटोमा सूक्ष्म खनिज तत्व उपलब्धता बढेको एक अनुसन्धानले देखाएको छ ।
- बोट विरुवाका पातहरू युरिया मल प्रयोग गरेको अवस्था भन्दा अझै हरियो बनाएको देखियो ।
- पिसाब मलको अवशेष एक बाली पछि अर्को बाली लगाउँदा पनि देखियो ।
- माटोको भौतिक गुणस्तरमा सुधार आएको देखियो ।
- माटोमा राम्रो वातावरणको श्रृजना गर्दछ, जसले गड्यौंला जस्ता उपयोगी जीवहरू बढाउन सहयोग गर्दछ ।
- पिसाब मलको प्रयोगले बोटविरुवाको वृद्धि विकास राम्रो गर्दछ ।

नोट: यदि ३ वर्ष सम्म पिसाब मलको प्रयोग निरन्तर गरेमा रासायनिक मलको प्रयोग गर्नु नपर्ने एक अध्ययनले देखाएको छ । साथै यसले विरुवामा रोगसँग लड्ने क्षमताको विकास गराउँछ भने लाही र अन्य शत्रुजीवहरू भगाउन सहयोग गर्दछ ।

संकलन गर्ने तरिका

गाई, भैसी, बाखा, लगायतका घरपालुवा जनावरको पिसाब संकलन गरी मलको रूपमा प्रयोग गर्ने सकिन्छ। मानिसको पिसाबमा अभै बढि नाईट्रोजनको मात्रा हुने भएको मानिसकोले पिसाब पनि जम्मा गर्ने सकिन्छ। गाई, भैसीको पिसाब संकलन गर्नेको लागि गोठलाई हलुका भिरालो पारेर बनाउनु पर्छ। कुनामा रहेको कुलो वा पाईप मार्फत खाल्डोमा जम्मा गर्नुपर्छ। खाल्डोमा रहेका पिसाबलाई प्लाष्टिकको ड्रममा संकलन गरेर राख्न सकिन्छ। यसरी संकलन गरेपछि छहारीमा वा घाम प्रशस्त नलाग्ने ठाँउमा १५ दिन सम्म पाक्न दिएपछि प्रयोग गर्न सकिन्छ।

प्रयोग गर्ने तरिका

कलिलो बोटको लागि एक भाग पिसाब मलमा १० भाग पानी मिसाएर तथा हुर्केको बोटको लागि एक भाग पिसाब मलमा ५ भाग पानी मिसाएर बोट र जरामा पर्ने गरी छर्न सकिन्छ। पिसाब मलमा पानी नमिसाई प्रयोग गरिएको खण्डमा जरालाई जलाउन सक्छ। प्रत्येक ७ दिनको फरकमा बाली अवधि भर छर्न सकिन्छ।

मानव पिसाब मल:

शहरी क्षेत्र जहाँ कौसी बाली गरिन्छ, र गाई भैसीको पिसाब सजिलै उपलब्ध हुँदैन त्यहाँ मानव पिसाबको प्रयोग गर्न सकिन्छ।